

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ

Кафедра економічної теорії

КУРСОВА РОБОТА

НА ТЕМУ:

«ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ У
КОРОТКО- ТА ДОВГОСТРОКОВОМУ ПЕРІОДІ»

Виконав:

студент групи ФО-21

Лучка Андрій

Керівник:

Вірковська А.А.

План:

Вступ.

1. Теоретико-методологічні основи фіскальної політики.
2. Аналіз фіскальної політики вітчизняної економіки.
3. Проблеми та перспективи розвитку фіскальної політики України.

Висновок.

Список використаної літератури.

Вступ

Актуальність теми. Із здобуттям незалежності, в Україні відбувається перехід від командно-адміністративної до ринкової економіки. В ході цього переходу в економіці відбуваються значні зміни в усіх ланках економічного життя, утворюються нові механізми господарювання, міняється вплив держави на економіку, проводиться цілеспрямована політика задля стабілізації економічних процесів для досягнення поставлених перед державою цілей. Одним із важливих напрямків стабілізаційної політики уряду є фіскальна, за її допомогою можна змінювати структуру державної економіки, забезпечувати розвиток пріоритетних та прогресивних галузей важливих для національної економіки, здійснити впорядкування державних фінансів, стимулювати інвестиційні процеси в країні, заощадження тощо. Проте реалізація фіскальних знарядь і механізмів в українських реаліях є недосконалим і суперечливим, адже нові, більш ефективні фіскальні механізми, впроваджуються вкрай повільно, податкова система є складною і громіздкою для платників податків, механізми фіскальної політики слабо вживаються з монетарним інструментарієм макроекономічного регулювання. Ці проблеми акцентують увагу на дослідженні ефективного використання фіскальних інструментів для досягнення фінансової стабілізації та виконання інших макроекономічних завдань у перехідній економіці України. Актуальності цій проблемі додає те, що питання податкових ставок і видів податків, напрямків витрат з державного бюджету і державного боргу є предметом гострої дискусії серед основних політичних сил представлених в Україні.

Регулювання національної економіки за допомогою фіскальних інструментів, не є новим для економічної науки. У вітчизняній та зарубіжній літературі, присвячено багато фундаментальних робіт, спрямованих на вивчення, як фіскальних інструментів, напрями і особливості їх використання та вплив на певні соціальні групи, так і для національної економіки в цілому.

Значний внесок у питання державного регулювання і його фіскальних механізмів зроблено А. Смітом, Дж. С. Мілем, Д. Рікардо, М. Туган-Барановським, Дж.Кларка, Дж. М. Кейнсом, Е.Гансеном, Р.Гародом, Дж.Гіксом, П.Семюелсоном і ін.

Об'єкт дослідження: фіскальна політика в Україні, проблеми та перспективи розвитку фіскальних інструментів.

Предмет дослідження: особливості реалізації інструментів фіскальної політики України у коротко- та довгостроковому періоді.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є аналіз теоретичних основ фіскальної політики та її впливу на розвиток економіки України.

Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання:

- проаналізувати сутність поняття фіскальної політики, визначити її типи і функції в економіці, визначити особливості виробництва в перехідній економіці;

- проаналізувати вплив використання податкових інструментів в умовах ринкової трансформації економіки України;

- визначити особливості і макроекономічні наслідки фіскальної політики, а також місце і роль державних витрат для досягнення фінансової стабільності;

Теоретичною і методологічною роботи є система економічних законів і принципів, розроблених економічною теорією стосовно макроекономічного регулювання, зокрема щодо фіскальної політики, інформаційної - дослідження українських і зарубіжних економістів.

Під час дослідження використовувалися такі наукові методи: метод наукової абстракції, порівняльний аналіз, методи зіставлень та угруповання.

1. Теоретико-методологічні основи фіскальної політики

Фіскальна політика - це вплив державних органів влади на економічне життя держави за допомогою податків, формування обсягу і структури державних витрат з метою забезпечення високого рівня зайнятості, запобігання і обмеження інфляції і згубного впливу циклічних коливань. Це є основним компонентом фінансової політики і дуже важливою частиною економічної політики держави. Поняття «фіскальна» походить від слова «fiscua», що з латинської означає «державна скарбниця».

Із багатьох завдань проведення фіскальної політики, що складає дерево цілей, найважливішими серед них є:

- стабільне зростання національного доходу;
- досягнення повної зайнятості;
- помірні темпи інфляції;
- зменшення впливу циклічних коливань на економіку.

Фіскальна політика, ще носить назву «бюджетно-податкової». Причина полягає в тому, що назва такого роду державного впливу на економіку проводиться шляхом формування дохідної частини бюджету і несення витрат у вигляді витрат державних закупівель, трансфертних платежів і відсотків по заборгованості. Для того, щоб зрозуміти загальні принципи державного регулювання повинні чітко розрізняти два компонента фіскальної політики: витрати і податки.

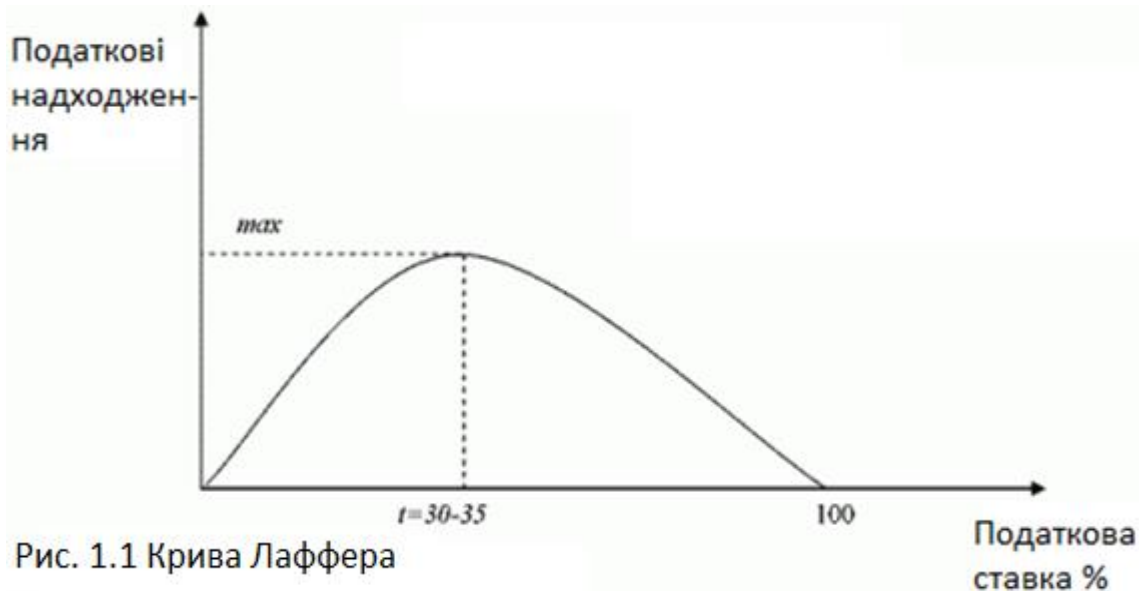
Із державних витрат на товари і послуги можна збільшити або зменшити загальні витрати, і тим самим здійснювати вплив на внутрішнє виробництво. До державних витрат включають усі бюджетні асигнування, спрямовані на будівництво доріг, шкіл, лікарень, установ культури, реалізацію програм охорони навколишнього середовища та енергетики і інші соціальні потреби. Це

включає в себе витрати на оборону, зовнішні закупівлі, купівлі, необхідної для населення сільськогосподарської продукції та інші. Такі витрати на закупівлю можна назвати державно-громадськими, а також споживачем товарів і послуг є суспільство в цілому в особі держави. Витрати, які виділяються для забезпечення сталого регулювання ринкової економіки, сприяють збільшенню або зменшенню обсягу внутрішнього виробництва (ЧВП) в періоди спаду або відновлення. Державні витрати не тільки безпосередньо, а й через ефект мультиплікатора, здійснюють вплив на обсяги внутрішнього виробництва, викликаючи таким чином збільшення, або зменшення обсягу виробництва.

Держава впливає на обсяг внутрішнього виробництва і за рахунок своєї податкової політики. Очевидно, що чим вищі податки, тим менші доходи будуть у людей і, отже, вони будуть менше купувати товарів і послуг і менше заощаджувати. Тому ефективна податкова політика забезпечує комплексний підхід до усіх визначальних факторів, які можуть впливати на економічний розвиток та добробут у суспільстві.

На перший погляд, здається, що високі податки, сприяють збільшенню доходів держави, вони працюють для суспільства і бюджету. Але більш пильний погляд показав зворотне: ні підприємство, ні працівники при надмірно високих податках не будуть продовжувати свою економічну діяльність, оскільки їхня робота стає збитковою. Проте, низькі податкові ставки можуть значно скоротити державний бюджет і тим самим, його основної статті, витрати призначені на утримання бюджетних організацій та соціально-культурну діяльність. Саме тому в ході раціональної податкової політики важливе є те, що називається, сім разів відміряти і один раз відрізати.

Оптимальний розмір податкової ставки описує крива Лаффера.

Як видно із графіку, при ставці оподаткування 0% до бюджету не будуть надходити кошти, із збільшенням ставки оподаткування, відповідно збільшуються надходження до державного бюджету. Максимально ефективне надходження грошових коштів, за Лаффером, відбувається при ставці податку в межах 30-35%, при подальшому збільшенні податкові надходження падають.

На думку Лаффера причинами скорочення податкових надходжень за умов перевищення оптимального рівня оподаткування виступають:

- зменшення стимулу до трудової та підприємницької діяльності, що свою чергу призводить до зменшення ділової активності в країні;
- при високих податкових ставках відбувається процес тінізації економіки, при якому фізичні та юридичні особи ухиляються від сплати податків.

У податковій системі кожної держави є суб'єкти податку, це юридичні (підприємства) та фізичні особи тобто ті, хто платить податки, і об'єкти оподаткування, це може бути - прибуток підприємства, заробітна плата, вартість майна, виручка фірми, кількість землі та інші. Одиниця оподаткування - це одиниця виміру об'єкта оподаткування (наприклад, для земельного податку - гектар). Податкова ставка - це величина податку на одиницю оподаткування.

Для визначення величини податку кількість податкових одиниць множать на податкову ставку. Наприклад, податкова ставка величиною 20% для податку на прибуток з громадян означає, що при отримання доходу в 2000 гривень цей дохід розподіляється наступним чином: 400 гривень - державі, 1600 - одержувачу доходу.

Ставки податку визначаються як відсоток і поділяються на наступні типи:

- пропорційний, коли ставка податку однакова і не залежить від розміру доходу;

- прогресивний, коли податкові ставки збільшуються із збільшенням доходів. Іншими словами, ці показники включають в себе більш високий відсоток вилучення доходу у вигляді податків при зростанні доходу;

- регресивний, коли ставка податку зменшується разом із збільшенням доходу.

Податки поділяються на прямі і непрямі. Прямі податки стягуються напряму із фізичних і юридичних осіб. В Україні це податок на прибуток, податок на прибуток підприємств та інші.

Непрямі - це податок, накладений на купівлю товарів і послуг, а також вони включені в їх вартість. В Україні до них належать акцизи, мито, податок на додану вартість. Непрямі податки сплачуються тими громадянами і підприємствами, які купують оподатковувані товари і послуги.

Податок на прибуток, які стягуються із громадян в Україні є прогресивним, це означає, що особи із більш високими доходами платять більший відсоток від своїх доходів у вигляді податків, ніж ті, у кого прибутки менші. Платники податків з доходів виробничих підприємств, фінансові і некомерційні організацій, які мають дохід, не звільняються від сплати податку. В Україні передбачили пропорційну ставку податку на прибуток. Диференційовані ставки податку залежать від виду діяльності (підприємницька діяльність, торгівля акціями, продаж цінних паперів тощо).

Об'єктом оподаткування при сплаті податку на майно є його вартість під час його власності, або його успадкування чи продажу. На протязі багатьох століть, є суперечки з приводу справедливості додатка на майно, перерозподіляти багатство або прийняти той факт, що від народження люди опиняються в нерівних умовах.

Акцизи - це вид непрямих податків, які включені у ціну товарів і послуг, що стягуються в момент їхньої купівлі. Акцизи поділяються на індивідуальні, коли оподаткування здійснюється з кожної одиниці, і універсальні, коли ставка податку залежить від обсягів продажу.

Відповідно до Українського законодавства, індивідуальні акцизи встановлюються на високорентабельні товари. Індивідуальні ставки акцизу встановлені в діапазоні від 20% до 300%. Товари, що підлягають акцизному збору, називаються підакцизними (етиловий спирт, хутро, телевізори, тютюнові вироби, нафтопродукти, шоколад та інші).

Найпоширенішим видом універсального акцизу зараз є податок на додану вартість, який входить в ціну усіх товарів і послуг. Додана вартість - це різниця між виручкою підприємства і вартістю матеріалів і сировини, куплені у постачальників. Ставка цього податку в Україні становить 20%. Формально його платниками є виробничі і торговельні підприємства, оскільки податок надходить до бюджету від них. Фактично його платять покупці при купівлі товарів і послуг.

Мито - податок на товари імпортного виробництва. Мито є одним з важливих важелів, який призначений захищати національний ринок і поповняти державний бюджет країни.

В Україні податкова система базується на двох основних податках - на прибуток підприємства і на додану вартість. Величина податку на прибуток і окремих податків на доходи до державного бюджету не так важлива. Частка податків, зборів і платежів на соціальне страхування у ВВП України складає близько 50%. Це один із найвищих у світі показників.

У структурі податкової системи передбачене надання визначених податкових пільг. Найпоширенішими пільгами є: неоподатковуваний мінімум заробітної плати - мінімальна сума, із якої не відбувається стягнення податку на прибуток із громадян; капітальні знижки - зменшення ставки оподаткування прибутку, що отримується за допомогою капітального устаткування; прискорена амортизація - фактичне зменшення оподатковуваних сум прибутку в перші роки використання обладнання.

Витрати держави, що призначені на закупівлю товарів і послуг зазвичай складають досить значну частку бюджету держави. Державний бюджет України містить чимало статей видатків, які можна згрупувати в шість основних напрямків:

- 1) оборона держави;
- 2) утримання державного апарату;
- 3) здійснення фінансування бюджетного сектора економіки;
- 4) соціальні витрати;
- 5) фінансування розвитку економіки;
- 6) відсотки пов'язані із державним боргом.

Обсяг кожного з напрямів витрат, встановлених законом і відображає державну політику. У структурі державного бюджету України значна частка пов'язана з підтриманням громадського сектора (освіти, правоохоронних органів, охорони здоров'я, комунального господарства, науки, культури, спорту) з фінансуванням національної економіки, державного боргу, а також заходи по усуненню наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

В даний час в країні склалася величезний дефіцит бюджету, що призводить до фінансової нестійкості економіки і, отже, вимагає дуже ретельного планування витрат, досягнення максимальної ефективності. Значну роль в поповненні бюджету може зіграти не стільки раціональна податкова

політика, як заходи щодо зміцнення фінансової дисципліни у суспільстві. Це особливо стосується кооперативів, орендованих та спільних підприємств, особливо комерційних структур, які часто ухиляються від сплати податків, знаходячи усілякі лазівки в законах і нормативних актів. Це вказує на досить низький рівень нашої фіскальної політики, як державних витрат, так і оподаткування. В останньому випадку є, з одного боку, дуже високий податок на прибуток і податок на додану вартість, що не дозволяє розширювати виробництво товарів народного споживання, з іншого боку - держави дуже багато втрачає через несплату законних і раціональних податків, сплату яких уникають багато комерційних підприємств, не кажучи вже про прямий крадіжці мільярдних сум з банків за підробленими документами і злочинами корумпованих чиновників.

Як стандартна форма, яка накладається податком на прибуток, характеризуються терміновістю платежу. Таким чином, будь-яке ухилення від сплати податків і затримка їх оплати призводять до відповідних правових, адміністративних та фінансових санкцій.

Новим у нашому податковому законодавстві є введення податку на прибуток, який більше відповідає структурі ринкової економіки, ніж існуючі раніше платежі, особливо ті, які йшли у різні міністерства. Однак в Україні ставка податку на прибуток є досить великими, проте законодавчі органи починають розуміти, що ці ставки повинні бути зменшені, тому відбувається процес їхнього перегляду, одночасно зі зменшенням ставки податку, підприємствам надаються податкові пільги, наприклад, при проведенні науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і освоєння нових і наукомістких технологій.

Як спосіб здійснення впливу на економічне життя держави, фіскальна політика застосовує такі важелі, як оподаткування і державні витрати. Виходячи з цього, фіскальна політика поділяється на: дискреційну і автоматичну (тобто політику вбудованих стабілізаторів).

За допомогою дискреційної політики, держава може свідомо регулювати оподаткування і бюджетні витрати для покращення економічного середовища у країні. Таке регулювання має різний характер на різних етапах економічного циклу розвитку економіки. Процес підйому виробництва, супроводжується інфляцією, таким чином держава може стримувати ділову активність. Під час спаду бюджет відчуває недостачу у грошових ресурсах, тобто є дефіцит державного бюджету, тому доходи юридичних і фізичних осіб скорочуються і відповідно зменшуються надходження від податкових платежів, а витрати із державного бюджету, наприклад виплати по безробіттю, зростають. Для подолання спаду уряд може використовувати один з трьох основних варіантів фіскальних заходів:

- 1) збільшити частку державних витрат;
- 2) знизити ставки податків;
- 3) застосувати певне співвідношення першого і другого варіантів.

Система фіскальної політики, ґрунтується на вбудованих стабілізаторах і використовує такі механізми, які без безпосереднього втручання держави усуває несприятливе становище на різних фазах економічного циклу. Так, під час економічного підйому, коли збільшуються доходи у підприємств і працівників за допомогою прогресивного оподаткування, ще швидше збільшуються суми податкових надходжень. Разом з тим зменшується рівень безробіття та покращується стан соціально-незахищеного населення, що провокує зменшення виплат у зв'язку із безробіттям та інших важливих соціальних виплат. Це спричиняє зменшення величини сукупного попиту, та стримується непомірне економічне зростання. Під час фази спаду, податкові надходження до державного бюджету зменшуються, проте сума витрат на соціальні виплати зростають. В результаті цього купівельна спроможність населення зростає, що пришвидшує процес виходу з кризи.

Автоматична фіскальна політика - це автоматична зміна величини витрат держави, податків і сальдо державного бюджету, що спричинені циклічними

коливаннями сукупного доходу. Недискреційна фіскальна політика передбачає автоматичне збільшення обсягу чистих податкових надходжень до державного бюджету в періоди зростання валового національного продукту, який здійснює стабілізуючий вплив на економіку. Усі ці зміни відбуваються під дією вбудованих стабілізаторів.

Вбудований стабілізатор - це економічний механізм, що дозволяє знизити амплітуду циклічних коливань, рівня зайнятості, не вдаючись до частих змін економічної політики держави. Вбудовані стабілізатори економіки зменшують проблеми тривалих тимчасових недоліків дискреційної фіскальної політики, адже ці механізми застосовуються без втручання уряду.

Такими стабілізаторами автоматичного регулювання є:

- прогресивна податкова система, за допомогою якої відбувається стримання зростання сукупного попиту в періоди економічного зростання, оскільки при збільшенні доходів у населенні вони піддаються більшому податковому навантаженню, і, навпаки, при зменшенні доходу, викликаного економічним спадом, відбувається стимуляція сукупного попиту, оскільки відбувається збільшення доходу, що розташовується в результаті зниження податкової ставки;

- соціальні виплати, виплати по безробіттю, які мають тенденцію до збільшення під час спаду економіки, і, навпаки, при економічному зростанні, в результаті якого відбувається зниження безробіття, соціальні виплати зменшуються.

Але варто пам'ятати, що вбудовані стабілізатори не усувають причин циклічних коливань рівноважного валового національного продукту (ВНП) навколо його потенційного розміру, а лише обмежують амплітуду цих коливань.

2. Аналіз фінансової політики вітчизняної економіки

В Україні важливою проблемою постало питання щодо фінансової політики. Адже, національна економіка перебуває у не найкращому стані, і перед урядом постає багато невирішених завдань. Залишається тенденція до скорочення купівельної спроможності у населення, що призводить до скорочення споживчого ринку. Це веде за собою нанівець, державну політику щодо підтримки національного виробника.

Все більше поширюється криза неплатежів: заборгованість по кредиту сьогодні значно перевищує обсяг валового внутрішнього продукту. При таких умовах неможливо забезпечити збільшення обсягів національного виробництва, нормальну роботу підприємств та економічний розвиток держави в цілому.

Ситуація яка склалася на світовому ринку і, зокрема, стан економіки в нашого найбільшого торгового партнера - Російської Федерації, зумовлюють зменшення експорту українських товарів та послуг.

Реальний бюджет, стабілізація макроекономічних показників, тарифна та пенсійна реформи, оптимізація системи оподаткування - одні з ключових складових виходу України з кризи.

Стабільна і раціональна податкова система країни є основою для ефективного здійснення функцій держави в ринковій економіці. Побудова такої системи є необхідною для здійснення модернізації української економіки.

Перш за все, уряд має переглянути зобов'язання держави які затверджені законодавством, щодо предмету фінансового забезпечення та їх інвентаризації. Наступним кроком має стати реалізація цих зобов'язань відповідно до економічно-фінансових можливостей країни. Серед іншого, йдеться про розробку механізмів впровадження бюджетної блокади, тобто введення обмежень на імплементацію змін діючих нормативно-правових актів, якщо ці зміни загрожують розбалансуванням державного бюджету.

В кінцевому підсумку результатом такого перегляду має стати визначення чітких (обмежених за кількістю) пріоритетів фінансування заходів державної політики за рахунок громадських коштів. Ці пріоритети також повинні мати чіткі часові характеристики - короткострокові, середньострокові, довгострокові - і відповідно до загальних принципів ролі держави в ринковій економіці між собою. Пріоритетними повинні бути інвестиції в інфраструктуру, розвиток людського капіталу та здійснення реформ.

Державна політика не лише повинна ґрунтуватись на принципі ефективного управління ресурсами, але і на принципах раціонального управління результатами. Це веде за собою встановлення середньострокових, короткострокових, відмінних ніж дотримання фінансового плану, мети бюджетних програм, для оцінки виконання завдань і направляти витрачання коштів для реального кінцевого результату. Виділення коштів на фінансування суспільних потреб вимагає відмови від принципу бюджетного фінансування установ, а переходу до принципу фінансування надання суспільних благ і послуг. Роль держави при цьому повинна зводитись до більш широкого залучення приватних джерел для фінансування суспільних послуг.

З огляду на досвід, що склався у міжнародній практиці, з усіх проведених заходів політики, спрямованої на подолання фіскальних диспропорцій, саме використання середньострокового бюджетного планування (ССБП) дозволяє отримати найкращий результат. Саме за допомогою такого планування можна підвищити ефективність бюджетних видатків, та досягнути макроекономічної стабільності у державі.

В Україні, на сьогоднішній день, уже розроблені деякі елементи середньострокового планування і концепції проекту бюджету, але на практиці, поки що, вони відсутні. У той же час, ці елементи мають досить декларативний характер і в даний час грають незначну роль в бюджетному процесі.

Для реалізації середньострокового бюджетного планування український уряд має розробити план бюджету в середньостроковій перспективі, що буде постійно оновлюватися.

До ключових елементів такого плану відносять:

1. План, за яким розподіл ресурсів відбувається за принципом «зверху вниз», і такий розподіл відповідає умовам макроекономічної стабільності та реалізації широкого кола політичних пріоритетів;

2. Оцінка розподілу ресурсів необхідних для здійснення національних програм і заходів в середньостроковій перспективі, за принципом "знизу вгору";

3. Ітеративний процес прийняття рішень щодо здійснення політики уряду, що базується на основі циклічного перегляду основних параметрів в залежності від витрат і впровадження заходів по впровадженню нової політики, що базується на основі наявних ресурсів.

ССБТ буде ефективним інструментом для досягнення соціальної стабільності і особливо пенсійної систем. При наявності середньострокової бюджетної політики у майбутньому матимуть місце обмежені можливості з проведення м'якої фіскальної та соціальної політики, не забезпечена стабільними доходами. Середньострокове планування сприяє пожвавленню інвестиційних процесів, підвищує, як рівень стабільності податкової так і видаткової політики уряду, процентних ставок тощо. З метою недопущення розбалансування фіскальної системи на період введення системи середньострокового бюджетного планування необхідно встановити обмеження за питомою вагою витрат у ВВП.

Важливою метою бюджетної політики у після кризовому періоді має стати скорочення дефіциту державного бюджету по відношенню до ВВП (у межах 3-4%), раціональне управління внутрішнім і зовнішнім державним боргом, накопиченим під час кризи. Для того, щоб ефективно вирішити цю

проблему слід запровадити практику середньострокового бюджетного планування. виникає необхідність створити прозору та ефективну систему контролю за використанням позикових коштів і використанням підприємствами кредитів, отриманих ними під гарантії держави.

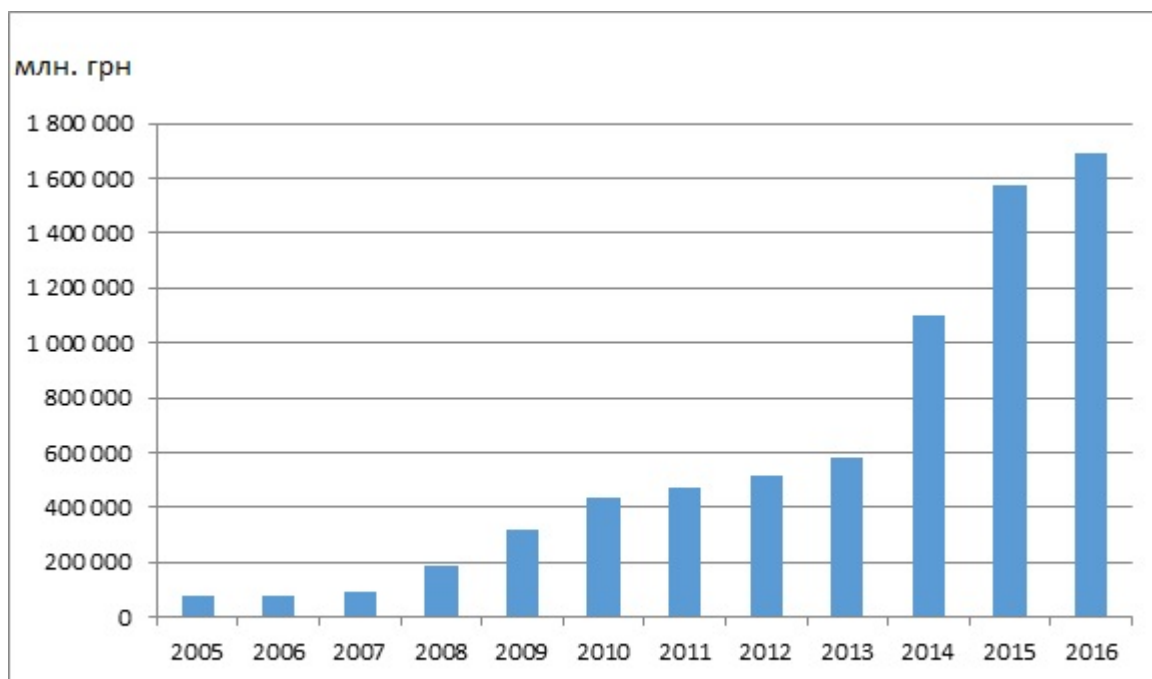

Рис. 2.1 Державний борг України

В області податкової політики повинно завершитися розробка і прийняття Податкового кодексу, та необхідно накласти мораторій на зміни в податковому законодавстві протягом наступних 5 років або ввести норму про те, що рішення про будь-які зміни в податках, мають бути прийняті конституційною більшістю.

У сфері оподаткування слід розмежувати корпоративний податок(це податки які сплачуються підприємствами) та податками і нарахування на дохід фізичних осіб (тобто найманих працівників).Поступово необхідно ввести перехід до особистих податків на прибуток та сплати внесків на соціальне забезпечення (збори) тими (відповідним доходом) хто їх отримує. Він також повинен поступово розширювати податкову базу за рахунок введення нових податків (податок на майно), зниження податків на заробітну плату і знизити середньострокові ставки основних бюджетоутворюючих податків.

Крім того, країна потребує суттєвого оновлення сучасної системи фінансового планування, яка сьогодні характеризується в тому числі відсутністю зв'язку між макроекономічними оцінками та прогнозами, як правило, оцінених галузей промисловості. Налаштування параметрів податкових надходжень на основі торішніх показників є архаїчна практика, яка повинна бути змінена.

Слід також зазначити, що ефективна податкова і бюджетна політика в цілому неможлива без створення ефективної координації між усіма державними органами, які в тій чи іншій мірі мають відношення до цих питань. Йдеться про Державну фіскальну службу, Державні митні органи, НБУ, Міністерство фінансів, Державну казначейську службу, Рахункову палату, Службу безпеки України, Держфінмоніторинг, Державна комісія з фінансових послуг.

З метою забезпечення ефективного використання державних коштів і створення рівних конкурентних умов для початкових економічних агентів повинні прийняти Закон про державну допомогу. Такий закон повинен чітко визначити зміст і види (форми) державної допомоги, принципи і процедури її надання, відповідальність з боку реципієнтів допомоги тощо. Державна допомога повинна відповідати принципам ринкової економіки, не повинні порушувати принципи чесної конкуренції, щоб відповідати міжнародним стандартам, нормативним актам і міжнародним зобов'язанням України. Тому допомогу і пільги слід розглядати як інструмент активної економічної політики, використання яких повинно принести конкретну економічну користь суспільству.

Щоб покращити ефективність від надання державних пільг та допомоги, необхідно ввести господарський аудит за діяльністю усіх суб'єктів господарювання, що користуються цією допомогою, який би здійснювався щорічно і мав обов'язковий характер. Аудит має бути спрямований на перевірку доцільного використання коштів, наданих державою, з подальшим

оприлюдненням результатів. Система державних закупівель також потребує негайного реформування. Здійснення функції державних закупівель повинні бути сконцентровані в рамках єдиного державного органу, а сам механізм проведення тендерних закупівель має бути максимально чітким та прозорим, не піддаватись різного роду впливу з боку політичних партій, чи інших економічно зацікавлених осіб. Процедура вирішення непогоджених питань повинна бути чітко прописана.

В Україні має бути такий бюджетний дефіцит, який можна буде профінансувати. Це такий бюджетний дефіцит, якого чітко визначені джерела покриття і зрозумілі. Якщо це не зробити найблищим часом то на рахунку казначейської служби і надалі буде спостерігатися недостатність грошових ресурсів, країна не зможе нормально фінансувати свої витрати, як це спостерігається в останні роки.

Неадекватна бюджетна політика відчужує іноземних інвесторів від держави, унеможлиблює розвиток інфраструктури, перешкоджаючи тим самим вихід країну з кризи.

Мало хто замислюється про те, що несвоєчасне відшкодування ПДВ накладає додаткові податки для експортерів. І це в той час, коли вони найбільш потрібні країні для відновлення зростання, і з-за поганої ситуації на світовому ринку, який створює справедливий ділового середовища України передбачає, зокрема, усунення податкових привілеїв, які існують в робота системи з Кіпром. Нагальна необхідність також проведенні тарифних реформ в секторі комунальних послуг, які, зокрема, забезпечує захист бідних верств населення за допомогою цільових програм, а також реформування пенсійної системи.

Вкрай негативна ситуація із фінансуванням склалася у пенсійній сфері, через нестачу коштів. Ця проблема має бути якнайшвидше виправлена. Уряд вже не може впоратися зі зростаючим дефіцитом. Якщо він буде збільшуватися далі, то через деякий час пенсійна система зазнає краху. Проте пенсійну систему можна виправити за допомогою пенсіонерів із високими доходами.

З огляду перспективи Україна співпрацює із міжнародними фінансовими інститутами, зокрема, Всесвітнім банком, який забезпечує пряму бюджетну підтримку через політику розвитку кредиту, але тільки після того, як було проведено певну кількість заходів із реформування.

Реалізація фіскальної політики в Україні ускладнюється необхідністю одночасного збільшення обсягів виробництва і зниження рівня інфляції. Економічне зростання необхідне для встановлення оптимальної податкової ставки, яка могла б забезпечити одночасне стимулювання підприємництва і збільшення державних доходів.

Також на ситуацію в економіці в цілому впливає проблема розробки ефективного механізму впливу фіскальної та монетарної політики. Таким чином, для забезпечення економічного зростання уряд України має встановити чітку політику щодо угод на ринку цінних паперів, що, безумовно, допомагає знизити рівень інфляції. У свою чергу, оптимальна податкова ставка забезпечить стимул економіки.

Ряд загроз економічній безпеці визначає ті актуальні проблеми економічного розвитку України, які необхідно вирішувати в першу чергу. Я б виділив, перш за все, такі проблеми:

1. Стан грошової системи. Під час активної політики макроекономічної стабілізації значно посилились грошові та зарубіжні елементи економічної безпеки. У той же час, це посилення було досягнуто за рахунок накопичення великої кількості системних дисбалансів в якості позитивного розвитку національної економіки не приймається. У минулому році рівень інфляції зріс, який призупинив тенденцію до збільшення рівня монетизації економіки, яка в даний час менше 15%. Великий (понад 45%) є частка готівки в обігу, що знижує ефективність регулювання грошових коштів і змушені зробити їх більш жорсткими.

Проблеми курсової політики спричинені девальвацією гривні. Спроби зміцнити показники економічної безпеки у фінансовій сфері, завищуючи

вартість гривні, поставили свого часу вітчизняні та імпорتنі товари в різні конкурентні умови, а також сприяли спекулятивному попиту на національну валюту і цінні папери.

Останні прояви ревальвації гривні не сприяють послідовному наближенню курсу української валюти до її рівноважного значення. Не можна залишати без уваги і той факт, що обмеження падіння гривні було досягнуто введенням адміністративних обмежень валютних ринків, а значить - перешкоджає функціонуванню їх як автоматичного регулятора ринкової економіки.

2. Значно погіршилася здатність до перерозподілу і акумулюванню грошових ресурсів української кредитно-банківської системи. Обсяг сплаченого статутного банківського фонду діючих на ринку комерційних банків складає всього 2,1 млрд. грн., а банківські активи становили 20100000000. грн., що показує про низький рівень ефективності кредитних установ в країні.

Необхідно на постійні основі залучати додаткові обсяги позикових ресурсів в умовах відтоку з позичкового ринку нерезидентів і крайнього виснаження внутрішніх фінансів призвела до все більшого вилучення коштів для здійснення фінансування потреб держави. Це, при дотриманні принципів жорсткої монетарної політики, веде до збільшення дефіциту грошей і утримання високих процентних ставок на банківські кредити, руйнує потенціал економічного зростання і робить невизначеними перспективи нових надходжень на покриття боргів держави.

Це дає підстави припустити, що норма оподаткування вийшла рівня ефективної ставки, перетворивши її на чинник інфляції витрат і зниження конкурентоспроможності національного виробництва. Стиснення витрат бюджету на соціальний захист, культуру, охорону здоров'я і т.д. становить також значну небезпеку для соціальної стабільності, а скорочення фінансування науки веде до наростання загроз національній безпеці в майбутньому.

3. Природне спад промисловості зростання імпорту, обсяг якого після девальвації гривні склав більше 50% ВВП, означає подальше збільшення товарної залежності економіки України. Понад 40% імпорту складають енергоносії, що свідчить про збереження значного енергозалежності України. Через викривлену структуру цін і витрат, несприятливі умови для діяльності українських підприємств конкуренція між українськими підприємствами, а також із зарубіжними фірмами виявляється позбавленої фундаментального принципу еквівалентності обміну, не виступає фактором підвищення технічного рівня підприємств і є серйозною загрозою економічній безпеці України, що призводить до падіння національного виробництва.

4. Великого розвитку набула тіньова економіка в країні. З огляду на те, що найбільшою мірою процеси тінізації провокувала несприятлива для розвитку підприємництва політика, тіньове виробництво слід розглядати як складову національної економіки. Однак не можна залишати поза увагою той факт, що тіньова економіка має властивості до зв'язками із кримінальними структурами, тому тривале збереження її значної частини несе в собі серйозну загрозу національній безпеці держави.

У багатьох суспільних системах держава має велике економічне значення та виконує більший або менший набір господарських та соціальних функцій. Багато вчених та дослідників, займалися розглядом стабілізаційної політики, та кожен з них має свої погляди на вирішення цієї проблеми, та дає суб'єктивні рекомендації відносно від того яке становище держави.

На сьогоднішньому етапі розвитку країни велике значення має державне регулювання економіки, адже зараз економіка України перебуває у кризовому становищі, і про що свідчать останні статистичні показники економічного розвитку за минулий рік скоротилася більш ніж в 3 рази.

У загальних рисах, суть стабілізаційної політики зводиться до впливу держави на сукупний попит і сукупну пропозиції для їх динамічної рівноваги, бажане значення зайнятості, цін і доходів.

3. Проблеми та перспективи розвитку фіскальної політики України.

Особливості фіскальних проблем полягає у тому, що у разі певних ситуацій (стихійного лиха, війни, економічної кон'юнктури, погіршення зовнішньо-економічних відносин), вони можуть повертатися, таким чином вирішити фіскальні проблеми раз і назавжди неможливо. Фіскальні проблеми в країні також можуть бути спричинені уповільненими темпами необхідних інституційних і структурних реформ, а також ослаблення фінансової дисципліни. В Україні гостро проявилися фінансові недоліки, які стримують соціально-економічний розвиток. До них належать:

- 1) незбалансований державний бюджет України;
- 2) відсутність довгострокових стратегічних розробок;
- 3) переважна більшість заходів спрямована на вирішення часткових, малообґрунтованих заходів, які спрямовані на короткотривалу перспективу;
- 4) неузгодженість фінансової політики від реального стану економіки країни;
- 5) заходи фінансової політики мають переважно догматичний (нетворчий характер), що проявляється у її нездатності швидко реагувати на зміни у економіці;
- 6) залишковий підхід при визначенні фінансової бази задоволення соціальних потреб громадян.

Усі ці чинники прямо впливають на бюджетну систему і фінансову політику уряду і характеризуються її недосконалістю.

На даний момент (і на період усього часу реформ) українська економіка перебуває на «кейнсіанському» відрізку, це та фаза розвитку економіки, коли

рівень виробництва не досяг рівня повної зайнятості. Тому, завдання держави полягає у стимулюванні розширення сукупного попиту, а не в його обмеженні.

Як видно з досвіду переходу від командно-адміністративної до ринкової економіки у країнах Східної Європи і Південної Америки, запобігти трансформаційного спаду, майже, неможливо, що частково виправдовує існуючі проблеми української економіки. До того ж перенести існуючі моделі переходу інших країн в українські реалії неможливо адже Україна опинилася далеко від будь-яких існуючих на той момент моделей.

Значне посилення інфляційних процесів посилилося під час входження української економіки у фазу ринкових відносин. Розробка антиінфляційних заходів, формування позитивного інвестиційного клімату, була зумовлена багаторазовим зростанням цін. Процес збільшення інфляції, що відбувався у період переходу економіки, призвів до збільшення дефіциту державного бюджету, та збільшенню бюджетних видатків, ці причини змусили уряд збільшити ставки оподаткування. Високий рівень державних витрат був зумовлений наявністю великого державного сектора економіки, що мав значне навантаження та диспропорції під час соціалістичної економіки, ці видатки покривалися за рахунок високих податків.

Становлення української фінансової системи відбулося в стані, який унеможлилював його створення без проведення кардинальних економічних реформ, а не короткострокової доцільності. Зниження податкового навантаження неможливо за умови бюджетного дефіциту, це значно погіршує пошук конструктивного виходу із цієї ситуації. Але, навіть, високі податкові ставки не в змозі повністю покрити дефіцит державного бюджету, а лише ще гірше підірвуть економічні стимули розвитку економіки та підприємництва, та призведуть до збільшення тінезації.

Формування нової раціональної системи постало у розряд найбільш пріоритетних завдань через інфляційні процеси, спадом обсягів виробництва і різкими коливаннями кон'юнктури ринку. Вибір потрібного пакету фіскальних

інструментів (як і рекомендацій, щодо інших напрямків реформи – лібералізацію цін, грошово-кредитному і валютному регулюванню) проводиться окремо від потреб ринку та об'єктивних умов його розвитку. Очевидно, що існуюча фіскальна стратегія потребує нагальних змін у визначенні пріоритетів, та вибраної стратегії, а сама фіскальна система – відчутної лібералізації. Велика кількість податків, їх перевантаженість, заплутане законодавство, а також великий податковий тягар, які були зумовлені реструктивним, фіскальним характером сформованим під час реформи системи, зіграли негативну роль у поглибленні економічної кризи та тінізації економіки.

Посилення фіскальної політики - постійна тенденція господарської діяльності протягом перехідного періоду (у той момент коли країна потребувала лібералізації). Основною перешкодою на шляху економічного підйому та підвищення інвестиційних процесів і ділової активності є фіскальна орієнтація податкової системи. Життєво необхідний крок полягає у лібералізації податкової системи, адже вона сьогодні створює перешкоди простому відтворенню, не говорячи уже про розширене, проведення якого відкладається на протязі декількох останніх років. Частково це пояснюється тим, що в Україні відсутня обґрунтована концепція здійснення реформи. З метою її успішного проведення потрібно розробити загальну стратегію у якій успішно повинні пов'язані блоки економічного механізму, зокрема інвестиційна та цінова політика, створення нового класу ефективних власників (зокрема формування правового забезпечення і захисту), фінансова і грошово-кредитна політика, податкова стратегія, заходи по соціальному захисту населення і т.д.

Світова фінансова криза, яка охопила провідні країни, торкнулася і України. Навіть те, що українська економіка має досить низький рівень інтегрованості у світову фінансову систему не пом'якшило від негативного впливу кризи

Зараз гостра необхідність протидії їм, в іншому випадку країна змушена, в черговий раз, заплатити дуже високі соціальні витрати для порятунку національної економіки. Провідна роль в здійсненні необхідних заходів належить державі. За своєю природою криза кваліфікується як фінансова, тому роль держави полягає у максимально ефективному залученні усіх фінансових важелів та інструментів.

Насамперед, потрібно звернутися до основних положень економічної теорії, які відносяться до фіскальної політики, щодо яких окремі науковці зазначають, що багато в чому нечітке формулювання економічної теорії не дає цілісне уявлення економічної політики, ефективність якої визначається використовуваної моделі. Єдине, що потрібно відразу ж підкреслити, це слабкість економічної теорії для надання рекомендацій з питань економічної політики. Частково можна погодитися із даною думкою, хоча деякі економісти-теоретики (зокрема, кейнсіанського напрямку) дають поради у питанні подолання економічної кризи, які зводяться до наступного:

- 1) покращення інвестиційного клімату в державі та збільшення частки державних закупівель для стимулювання сукупного попиту;
- 2) розробка та впровадження нової динамічної фіскальної політики, яка буде спрямована на реагування змін в економіці;
- 3) зменшення податкового тиску до моменту настання фази піднесення;
- 4) здійснення заходів фіскального регулювання, які спрямовані ефективно використання стимулів задля максимального використання факторів виробництва та умов економічного зростання;

Розробка та впровадження нової динамічної фіскальної політики, враховуючи вітчизняні реалії, потрібно розглядати переважно в політичній, а не економічній площині. За допомогою законодавчого коригування умов сплати податків можна забезпечити реагування на зміну економічної кон'юнктури,

коректувати регулюючі заходи держави відповідно до цілей і завдань розвитку. У цьому контексті парламентська криза й фактична недієздатність Верховної Ради унеможливають реалізацію зазначеного та сприяють поглибленню кризи фінансової. А можливі урядові кроки на рівні домовленостей із найбільшими компаніями (наприклад, про першочерговість чи інші специфічні умови відшкодування ПДВ) породжують сумнів у легітимності таких рішень (оскільки більшість питань, про які йдеться, мають регулюватися законодавчо).

Що стосується залучення позикових коштів податкового регулювання і стимулів, то разом вони є потужним інструментом впливу на динаміку соціально-економічного розвитку суспільства, так що в теорії можна застосувати будь-яку їх комбінацію. Слід пам'ятати, що інтереси суспільства і держави в деяких питаннях, або на певних етапах можуть збігаються, або відрізняються. Той факт, що формально держава повинна відображати суспільний інтерес, не означає відсутність варіації на практиці. Держава в його функціонуванні, як правило, являє собою лише частину суспільства і політики в інтересах цієї частини. Це пояснює постійну невирішену проблему меж податкових пільг, забезпечення реалізації принципів справедливості і нейтральності, нерівномірний розподіл податкового тягара і про існування пролобійованих пільг та інших. Вище сказане, з різної точки зору, заслуговує на критику, однак, не може бути подолана в остаточному варіанті - і це повинно бути визнано.

З огляду на вищесказане, можна сказати, що в Україні існує необхідність в прийнятті остаточних рішень одночасно в декількох напрямках.

По-перше, з огляду на досвід минулих років є сумніви щодо корисності майбутнього списання та реструктуризації податкової заборгованості. Їх основним негативним наслідком мало місце порушення принципів справедливості в оподаткуванні, що призвело до отримати необґрунтованих переваг в порівнянні з деякими іншими господарюючими суб'єктами. Але основні економічні проблеми залишаються невирішеними.

По-друге, уряд повинен чітко визначити основні напрями використання податкових пільг. Підвищення рентабельності підприємства, збільшення обсягу випуску продукції, можна досягти за допомогою зниження ставки податку на прибуток підприємств для окремої галузі та розширення частки валових витрат, разом із певними пільгами, які стосуються ПДВ. Але таким чином не відбудеться оновлення технологічного процесу виробництва.

Таким чином, питання полягає в тому, щоб забезпечити податкове регулювання та стимулювання економічної активності в країні. Основні методи і інструменти, розроблені за допомогою практичної реалізації (включаючи світові) і не вимагає істотних змін, проте, може вести дискусію про об'єкти та їх обсяг. Ми повинні переорієнтувати вектор податкового регулювання та заохочення переорієнтації з промислово-бізнесової діяльності на соціальну. Поправка оподаткування населення - це основний напрямок податкової політики української держави в короткостроковій перспективі. Необхідно передбачити заходи щодо стимулювання зростання доходів і купівельної спроможності населення.

Один із способів використання цього важеля полягає у перекладенні податкового тягаря на багатих платників податків. справедливий розподіл доходу збільшить споживчий потенціал за рахунок додаткового попиту відбудеться стимулювання ринкового попиту, на що відреагують виробники збільшуючи обсяги випуску продукції. Постала нагальна необхідність введення неоподаткованого мінімуму, сімейних податкових пільг і прогресивної шкали ставок податку на доходи фізичних осіб, розширення переліку витрат, що включаються до складу податкового кредиту та лібералізації умов на їх рахунок, введення податку на нерухомість.

"Фіскальна вивільнення" ринкових сил попиту також можливе на основі модернізації ПДВ. При цьому слід зазначити, що за рахунок збільшення його преференційний механізм його буде некоректним і неефективним. Звільнення від сплати цього податку, як правило, не доходять до реального платника

податків, який є тільки кінцевим споживачем, а не продавець продуктів (як технічно визначає законодавство). Проте, європейський досвід показує обґрунтованість і доцільність диференційованих ставок податку на додану вартість. Введення пільгових тарифів по крайній мірі, на товари першої необхідності, неодноразово доводили вітчизняними вченими і можуть бути залучені до реалізації.

Здійснити вплив на споживання товарів народного вжитку можуть здійснити запропоновані заходи податкового стимулювання. До уваги не беруться інші галузі, і як вище згадана металургійна промисловість. Для цих секторів, з огляду на неефективність податкових важелів (як описано вище), доцільно застосовувати інші напрямки фіскальної політики - державні витрати. Вони можуть бути у вигляді прямого фінансування вартості, підтримки стану та здійснення своїх функцій, а також у вигляді додаткових державних закупівель товарів і послуг.

Під час фінансової кризи необхідно обережно проводити витрати на різні соціальні програми (зокрема, витрат які стосуються допомоги громадянам). Незважаючи на те, що вони також стимулюють сукупний попит на ринку, надмірне використання призводить їх в кінцевому рахунку до зниження інтересу населення в поліпшенні своїх власних умов життя, зниження економічної активності фізичних осіб, що негативно впливає на рівень виробництва в країні. Пряма підтримка населення, хоча і дуже популярна, але має бути обмежена в обсязі до мінімального рівня достатності. Визначення рівня соціальних витрат - надзвичайно важливе завдання для будь-якого суспільства. Розвинені країни мають високі стандарти соціального забезпечення та належного рівня витрат на соціальні потреби. Україна також розуміє необхідність збільшення видатків соціального характеру, що, безумовно, правильно щодо рівня і якості життя. Слід враховувати можливість бюджету для здійснення цих заходів в середньостроковій і довгостроковій перспективі. Незважаючи на різні позиції за рівнем витрат на соціальні потреби, немає ніяких сумнівів в тому, що, по-перше, високий рівень соціального

захисту населення не представляється можливим у бідній країні, так що єдиною умовою для його вдосконалення є стратегія реалізації прискорене економічне зростання. По-друге, потрібно зосередитися на стратегії реалізації державної політики з метою прискорення економічного зростання не виключаючи збереження існуючого рівня соціальної підтримки і навіть збільшити його в умовах оптимізації структури соціальних видатків, щоб забезпечити їх пріоритетну увагу на розвиток людського потенціалу. Соціальні витрати, не слід розглядати в якості стимулів або антикризових засобів економічного розвитку, а їх здатність можлива тільки за умов стійкого економічного розвитку.

Найбільш ефективним, з точки зору регулювання, є закупівлі товарів і послуг, пов'язаних з придбанням матеріалів для будівництва широкої суспільної значущості. Наприклад, це є своєчасна ініціатива уряду щодо будівництва доріг, і реалізація плану підготовки до Євро-2012. Однак, перелік видів діяльності може бути значно ширшим за допомогою інфраструктури житлово-комунального господарства, мережі трубопроводів, залізниць (зважаючи на положення транзитних держав), мережевої інформаційної безпеки та ін. Будівництво об'єктів ринкової інфраструктури працює над майбутнім розвитком і вносить свій вклад у збільшенні капіталу нації як зараз, так і в майбутньому. У зв'язку з цим виникає питання про джерела фінансування таких закупівель і замовлень. Перш за все, слід підкреслити, що реалізація потужних проектів, які не повинні повністю бути профінансовані за рахунок держави і державного бюджету, також повинен залучатися приватний сектор.

Важливий є взаємозв'язок грошово-кредитної та фіскальної політики. Очікуваного результату можна досягти за умови стабільності валютного курсу національної валюти. Основна проблема сучасної України це – неузгодженість у питанні грошово-кредитної та фіскальної політики. Створюється враження, що просто не розуміють важливість і безальтернативність цих двох важелів в руках держави. Усі інші заходи які можна провести (впровадження

ефективного антимонопольного законодавства, приватизація, державна політика в галузі зайнятості, промислова, структурна політика), це лиш заходи спрямовані на забезпечення підлатування системи.

Таким чином, з метою подолання фінансової кризи уряд повинен прийняти програму антикризових заходів, які повинні включати твердження основних напрямків бюджетно-податкової політики в короткостроковій перспективі, їх обґрунтування слід враховувати найбільш ймовірний спосіб запозичення засоби для покриття дефіциту бюджету. Також необхідна попередня експертна оцінка варіантів модернізації податкової системи, яка закладається до програми. Така перевірка повинна брати до уваги той факт, що вивчення функціонування податку не може бути заснована на лише їх впливу на соціально-економічні процеси в певні періоди часу, так як останнє можливо тільки в абсолютно стабільному суспільстві.

Висновок

Гостро постала необхідність вдосконалення і оптимізації інструментів за допомогою якої держава здійснює свій вплив на економіку. У період кризового стану державних фінансів, та нестабільності між доходами та витратами державного бюджету, потрібно шукати шляхи оптимізації бюджетного дефіциту, і першу чергу за рахунок його витратної частини. Повинен бути раціональний підхід, щодо фінансових ресурсів на загальнодержавні програми.

Реформа діючої податкової системи повинно бути зроблено в напрямку створення сприятливих умов для виробників, стимулювати інвестиційні процеси в інвестиційних програмах, що надають пільговий податковий режим для іноземного капіталу, з метою прийняття рішення розвитку пріоритетів української економіки.

Пріоритетними повинні бути прямі податки ніж непрямі. При цьому важливим може опинитися світовий досвід у області фіскальної політики, який необхідно ретельно вивчити і застосувати з урахуванням сучасних реалій України.

Фіскальна політика формується на політичній арені, і це в значній мірі ускладнює його використання для стабілізації економіки. Деякі економісти навіть стверджують, що переслідувана політиками мата - це зовсім не захист інтересів національної економіки, а швидше власне переобрання на новий термін.

Але навіть в тих умовах, які в реальній економіці, є деякі моменти, які знижують ефективність фіскальної політики, що дозволяє використовувати її в тій чи іншій мірі для згладжування коливань економічних циклів. Позитивний ефект від використання фіскальної політики може бути досягнуто тільки тоді, коли глава уряду є справжніми професіоналами своєї справи.

Список використаної літератури

1. Башко В. Й. Антициклічна фіскальна політика у країнах із сировинозалежною економікою // Економіка і прогнозування – 2012. – № 2. – С. 47-59.
2. Ватульов А. В. Фінансова політика в системі економічного розвитку // Економічний часопис - XXI. – 2013. – №5-6. – С. 37-40.
3. Ватульов А. Фінансова політика країн із трансформаційною економікою // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2011. – № 6. – С. 55-64.
4. Возняк Г. В. Фінансова політика регіонального розвитку: зміст та підходи до формування // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 2. – С. 246.
5. Возняк Г. В. Бюджетна політика розвитку в рамках класичної та неокласичної теорії // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2015. – Вип. 1. – С. 98-103.
6. Воронова Л. К. Податкова політика : 2-е вид., переробл. і доповн. – К.: Алерта, 2011– 558 с.
7. Демиденко Л. Фіскальна політика в забезпеченні соціально-економічного розвитку та конкурентоспроможності вітчизняної промисловості // Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України. – 2010. – липень-вересень (№3). – С. 25-32.
8. Дишлева А. Антикризова бюджетна політика України у контексті зарубіжного досвіду // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2010. – №119. – С. 22-25.
9. Жилияєва Н. Фіскальна політика держави в період світової економічної кризи та напрямки підвищення її ефективності // Вісник Київського

- національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2010. – №119. – С. 49-51.
10. Карлін М. І. Фіскальна політика і соціальні виплати в сучасній Україні // Демографія та соціальна економіка. – 2012. – № 1. – С. 70-76.
11. Крисоватий А.І., Герчаківський С.Д., Ібрагімов М.Р., Василевська Г.В., Ткачик Ф.П. Регіональна фіскальна політика : теоретичні засади та практичні домінанти реалізації в Україні : монографія. – Тернопіль : ТНЕУ, 2012. – 402 с.
12. Макогон В. Бюджетна політика у країнах ЄС // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2011. – № 6. – С. 36-46.
13. Нечаюк І. Б. Фінансова політика та її вплив на соціально-економічний розвиток України // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 7-8. – С. 20-23.
14. Римарська Р. Ю. Фіскальна політика та економічне зростання в Україні // Стратегічні пріоритети. – 2015. – № 3. – С. 79-85.
15. С. І. Юрій, В.М. Федосов Фінанси : підручник - 2-ге вид. переробл. і доповн. — К. : Знання, 2012. — 687 с.
16. Сідельникова Л. П. Оподаткування суб'єктів підприємництва [Текст] : навч. посібник / Л. П. Сідельникова, Т. В. Чижова, Я. В. Якуша. - К. : Ліра-К, 2013. - 424 с.
17. Сідельникова Л. П. Податкова система: навч. посібник / Л. П. Сідельникова Н. М. Костіна. - 2-е вид., перероб. і доп. - К. : Ліра-К, 2013. - 604 с.
18. Сідельникова Л.П. Оподаткування суб'єктів підприємництва: Навчальний посібник / Л.П. Сідельникова, Т.В. Чижова, Я.В. Якуша. - Київ: Видавництво Ліра-К, 2012. - 424 с.

19. Соколовська А.М. Основи теорії податків : навч. посіб. / А.М. Соколовська. - К.: Кондор, 2010. - 326 с.
20. Циганов С. Фіскальна і монетарна політика - складові забезпечення // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 5. – С. 34-39.